

■ Ziyadxan Əliyev

Sənət aləmində mövcud olan müxtəlif "izm"lərin yarandığı və rəqabət apardığı bütün dövrlərdə realizmin estetikasının seyrinə düşməyən rəssamlarımız demək olar ki, olmayıb. Bunu şərtləndirən başlıca səbəb isə realist bədii şərhə gerçəkliyi və onun çeşidli hadisələrinə, insanların sayagəlməz fəaliyyətinə tamaşaçını inandırıcı "bədii güzgülü" tutması olmuşdur.

Doğrudan da, üslubun inandırıcılıqdan qaynaqlanan ovqat yaratma gücünü öz yaradıcı potensialı ilə

zidenti İlham Əliyevin portreti" (2003), "Akademik Məzahir Abbasovun portreti" (1988), "Kəndli oğlan" (1984), "Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin" (2009), "Xalq artisti Fuad Poladovun portreti" (2006) və s. portret-kompozisiyaların adını çəkmək olar.

Adətən, çox məşhur şəxsiyyətlər haqqında insanlarda əvvəlcədən yaranmış kifayət qədər məlumat və təəssürat olduğundan onların fərqli obrazlarını yaratmaq nisbətən çətin olur. Məhz bu baxımdan rəssama uzun illər respublikaya rəhbərlik etmiş Heydər Əliyev cənablarının portretini kətan üzərində gerçəkləşdirmək heç də asan olmayıb. Məkan və geyim seçiminin bu cür portretin yaradılması prosesində aparıcı və həlledici olduğunu etiraf etməli olsaq, demək olar ki, rəssam tanınmış siyasi xadimin obrazının yadda qalanlığını əldə etmək üçün çox uğurlu kompozisiya həlli ("Düşüncələr") tapa bilməmişdir. Bunun üçün dəbdəbəli, rəsmi təqdimatdan imtina edən rəssam H.Əliyevi ev şəraitində-baxışlarını naməlum istiqamətə yönəlmiş və düşüncələrə qerq olmuş vəziyyətdə təsvir etmişdir. Geyimin və pozanın sadəliyi, obrazı əhatələyən azsaylı detallar və yığcam və nüfu-

Realizm estetikasının gücü

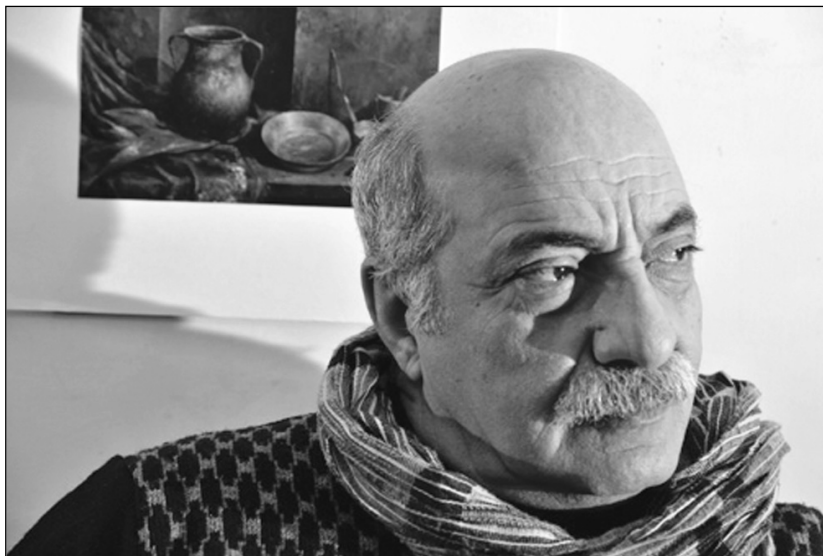
Əməkdar rəssam Rafael Abasovun bədii axtarışları haqqında

qovuşduran təsviri sənət ustaları-mız zaman-zaman milli sənət saxlancımıza duyğulandırıcı - yadda qalan əsərlər bəxş etmişlər.

XIX yüzilliyin ikinci yarısından başlayan və bu günümüze kimi öz estetikasının zənginliyi ilə rəssamlarımızı ovsunlamaqda davam edən realizm ənənələrini yarım əsrə yaxın bir dövrdə uğurla yaşadan və onu yeni bədii çalarlarla zənginləşdirən yaradıcılarımızdan biri də respublikanın Əməkdar rəssamı Rafael Abasovdur.

Doğma Bakıda əvvəlcə Ə.Əzimzadə adına rəssamlıq məktəbində (1960-1965) Əbdülxalıq Rzaquliyev və Böyükəgə Mirzəzadədən, sonra isə M.A.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunda (1968-1974) Mikayıl Abdullayev və Tahir Salahovdan sənətin sirlərini öyrənən Rafael Abasov (1943) bir qərindən çoxdur ki, yaradıcılıqla məşğuldur. Onun müxtəlif mövzulu əsərlərini artıq klassikləşən "sərt üslub"a - dünyanı sərt baxış tərzinə bir qədər də realizmə bəllənmiş duyğulandırıcı lirik-romantik və ruh-ovqat qatması səciyyəlidir. Bunu həm onun məntiqli məna-məzmun yüklü və kompozisiya bütövlüyü ilə seçilən süjetli tablolarında, özündə zəngin psixoloji yaşantıları gerçəkləşdirən portretlərində, maddi-mədənyyət nümunələrini qürurduğuru qaynağa çevirən natürmortlarında, tamaşaçını ovqat bolluğuna qerq edən gözoxşayan mənzərələrində müşahidə etmək mümkündür...

Rafael Abasovun müxtəlif tutumlu əsərlərinin tamaşaçı rəğbəti qazanmasının kökündə ilk növbədə onun bu janrların məlum "estetik xəritəsi"ni duyulması dərəcədə genişləndirmək bacarığı durur, desək, yarılmıdır. Bu mənada onun müxtəlif illərdə ərşəyə gətirdiyi "Düşüncələr" ("Azərbaycan xalqının ümum-milli lideri Heydər Əliyevin portreti" (1996), "Qayğılı anlar" (2009), "Azərbaycan Respublikasının Pre-

zedici rəng həlli obrazın səmimiyyini şərtləndirmişdir. Bütün bu məziyyətlərin son nəticədə portretin aurasını genişləndirdiyinə və əsərin dolğun məna-məzmun tutumlu süjetli tablo kimi qəbul olunduğuna şahidlik etmək mümkündür.

Bu portretin uğuru rəssamı daha da ruhlandırmış və o, müstəqillik dövründə Heydər Əliyevin bədii tutumuna görə bir-birindən fərqlənən obraz-portretini yaratmağa nail olmuşdur. Hazırda görkəmli siyasi xadimin respublikamızda fəaliyyət göstərən əksər Heydər Əliyev mərkəzlərini bəzəyən monumental tutumlu portretləri bilavasitə Rafael Abasov fırçasının məhsullarıdır. Bu sırada Gədəbəy, Şəmki, eləcə də Bakının Binəqədi, Pirallahı, Suraxanı və b. rayonlardakı mərkəzlərin adını çəkmək olar. Rəssamın ulu öndərlə bağlı həmin əsərlərində də bu böyük şəxsiyyətə mənsub olan zəngin keyfiyyətlərin yadda qalan bədii tutumda bədiiləşdirilməsi qabarıq duyulur.

Eyni müsbət sözləri rəssamın obrazlarının dolğunluğuna və əhatəliliyinə nail olduğu iki tanınmış dövlət xadimi - İlham Əliyev və Vladimir Putinin, eləcə də ikinci dünya mü-

haribəsindəki qəhrəmanlığını sonralar elm sahəsində davam etdirən akademik Məzahir Abbasovun və aktyor Fuad Poladovun portretləri haqqında söyləmək olar. Rəssamın kompozisiyaya onun bədii tutumunun genişləndirilməsinə xidmət edən detallar daxil etməsi heç şübhəsiz həmin şəxsiyyətlərin obrazlarının dolğunluğunun əldə olunmasında yardımçı olmuşdur.

Bütünlükdə demək olar ki, "sərt üslub"un estetikasından faydalanmaqda davam edən Rafael Abasov portret janrında yaratdığı sənət nümunələrinin timsalında realizmin özünəməxsus imkanlarının nəhayət-sizliyini sərgiləyə bilib. Bunu rəssamın həm tutumuna görə süjetli tablo kimi qəbul olunan, həm də bu janrın klassik nümunəsini xatırladan digər portretləri də təsdiqləyir. "Avtoportret" (1981), "Kəndli oğlan" (1984), "Heykəltəraş Tofiq Hüseynovun portreti" (1979), "Rəssam Nadir Qasımov" (2001), "Ələvət portreti" (1990), "Alman futbolçusu Bert Ştangenin portreti" (1993), "Amerikalı qadın" (1997), "Qəhrəman ana" (2000), "Salvador Dali haqqında düşüncələr", "Hüquqşünas Səfa Mirzəyevin portreti" (1999), "Oğlum Rəşad" (2009) və s. əsərləri özün-

də dəyişən psixoloji yaşantıları hiş edən portretlər hesab etmək olar. "Kəndli oğlan" əsərinə görə R.Abasovun Şri-Lankada keçirilən beynəlxalq sərgidə diploma layiq görülməsi də onun sənətkarlığına verilən yüksək qiymətin göstəricisidir...

Yuxarıda adlarını çəkdiyimiz portretlərdə karakter müxtəlifliyi həm də həmin obrazların həyata münasibətlerini xarakterizə edən dəyərlərlə əlaqəli verildiyindən onlar həm də tamaşaçı tərəfindən "suallar məcmusu"na bənzəyən bədii-psixoloji qaynaq kimi qəbul olunurlar. Ümumiyyətlə, rəssamın əsərlərində insan karakterinə nüfuz etmə bacarığı kifayət qədər duyulandır. Bunu onun müxtəlif fiqurlu əsərlərində müşahidə etmək mümkündür. Onun bilavasitə fərdi təəssüratı əsasında çəkdiyi "Qazmaçılar" (1968), "Neftçi" (1978), "Nehrəm ağsaqqalları" (2006) əsərləri bu qəbildəndir.

Dünya və Azərbaycan rəssamlığında geniş yayılan natürmortu Rafael Abasovun biganə qalmamağının kökündə "dəstədən geridə qalmamaq"dan daha çox, arıq beş əsrə yaxın beynəlxalq incəsənət leksikonunda özünə daimi yer alan bu janrın estetikasına özünəməxsus çalarlar əlavə etmək durur desək, haqiqəti söyləmiş olarıq. Onun "Lahic qabları ilə natürmort" (2006), "Keramik qablar" (1999), "Mis qablar" (2000), "Yaz gülləri" (2005) və s. əsərləri məhz rəssamın zamanlar arasında mənəvi əlaqənin yaradılmasına xidmət edən lövhələridir.

Etiraf edək ki, rəssamın Azərbaycanın müxtəlif guşələrinə yaradıcılıq səfərlərindən sonra yaranan mənzərələri duyulması dərəcədə özünəməxsus məziyyətlərə malikdir. Bu lövhələrdə günün fəsillərin dəyişkənliyi, dağların möhtəşəmliyi, bağların füsunkarlığı, dənizin şıltaqlığı elə sənətkarlıqla ifadə olunub ki, onların qarşısında istər-istəməz ovqat bolluğuna düşürsən. "Payız" (1996), "Məşə mənzərəsi" (2000), "Dəniz sahil" (2001), "Abşeronda" (2003), "Günorta" (2004), "İsmayılı mənzərəsi" (1996) əsərləri zəngin bədii dəyərləri özündə yaşadan tablolarıdır.

Onun realizm estetikasının gücü qabarıq hiss olunan lövhələrin Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasında, eləcə də Sumqayıt, Şirvan, Masallı, Neftçala, Lerik rəsm qalereyalarında, yerli və xarici ölkələrdəki şəxsi kolleksiyalarda yer alması heç şübhəsiz onun çoxdan ənənəvi sayılan mənzərə janrının bədii-estetik tutumuna yeni və özünəməxsus məziyyətlər bəxş etməsinin göstəricisidir.